

Славний ювілей ДУ «Інститут фармакології та токсикології НАМН України»

Нехай не згасне світ науки!

Державній установі «Інститут фармакології та токсикології Національної академії медичних наук України» – провідній науковій установі України в галузі фармакології та лікарської токсикології, створення та впровадження лікарських засобів у 2024 році виповнюється 90 років.

Історія Інституту бере свій початок із 1934 року, коли за наказом Наркомату охорони здоров'я УРСР у Харкові було створено Український науково-дослідний санітарно-хімічний інститут (УНДСХІ) із філією в Києві, яку в 1938 році було реорганізовано в Київський науково-дослідний інститут санітарно-хімічної оборони (КНДСХО). Основними завданнями Інституту було розроблення організаційних заходів протихімічного захисту в країні, створення медико-санітарної служби та підготовка кваліфікованих кадрів у цій галузі.

У 1944 році УНДСХІ відновив свою роботу в Києві на базі КНДСХО. Розпочався новий етап історії Інституту. Організуюча ланка – плеяда відомих учених – директори І. І. Мішнаєвський, М. І. Лучанський, академік О. І. Черкес, професори П. В. Родіонов, Й. М. Пейсахович, К. А. Корнев, В. П. Дверницький та інші. Упродовж 1944–1965 років Інститут займався вивченням патогенезу, клініки та терапії уражень отруйними речовинами, питаннями їхньої ідентифікації в доквіллі, воді та харчових продуктах, організації санітарно-хімічного захисту населення. Науковцями інституту

розроблено низку лікарських засобів, а саме: антибіотик широкого спектра дії саназин, антидоти унітіол і мекап-тид, протипухлинні препарати ембітол, етимідин, бензотеф, новембітол. Інститут першим в Україні з початку 1950-х років розгорнув пошук засобів лікування пухлинної хвороби.

У 1965 році УНДСХІ перейменовано на Київський науково-дослідний інститут фармакології та токсикології Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ України). Упродовж 1968–1987 років поряд із вирішенням проблем експериментальної патології та терапії інтоксикацій отруйними речовинами, санітарно-хімічного захисту, пошуку антидотів і засобів патогенетичної терапії отруень набули розвитку дослідження з фармакології протипухлинних, нестероїдних протизапальних, серцево-судинних і нейротропних засобів. У практику охорони здоров'я впроваджено низку нових лікарських препаратів: протипухлинні – фторбензотеф, дийодбензотеф; протизапальні – мефенамінова кислота, мефенамінат натрію, піримідант; антидоти – оксатіол, алоксим, антиціан, дитризол; серцево-судинний засіб – барбовал; сорбент – вугілля активоване КМ.

У 1987 році Інститут отримав статус головної установи в Україні з проблем «Фармакологія», що дало змогу об'єднати зусилля фармакологів країни та визначити основні напрями наукових досліджень щодо створення нових ефективних лікарських засобів, а також прогнозування розвитку вироб-

ництва ліків і забезпечення ними населення України. У 1987–1991 роках створено препарат для лікування діабетичних ускладнень ізодибут, серцево-судинні засоби бромвалідол, корвалдин, мазь дифторантову для лікування псоріазу, сироватку антитоксичну для ідентифікації отрути сірої бджоли та низку лікувально-профілактичних антидотів, розроблено схеми лікування отруєнь для застосування в медицині катастроф.

З 1993 року Інститут увійшов до Національної академії медичних наук України (НАМН України). Сьогодні основою наукової діяльності Інституту є фундаментальні дослідження, які спрямовані на вивчення патогенетичних механізмів формування патологічних станів, загальних і специфічних особливостей дії фізіологічно активних речовин на різних рівнях організації живої матерії. Метою таких досліджень є створення та впровадження нових більш ефективних і безпечних лікарських препаратів для лікування серцево-судинних захворювань, інфекційних процесів, пухлинної хвороби, регуляції болю та запалення. Розпочато нові наукові напрями досліджень щодо вивчення регуляції процесів клітинного метаболізму біологічно активними речовинами прогнозованої дії. Це є основою для розвитку нового розділу фармакологічної науки – ліпосомафармакології. Вивчення ролі оксиду азоту як універсального біологічного регулятора клітинних функцій послужило основою для створення нового покоління серцево-судинних засобів. Було розроблено та впроваджено в практику охорони здоров'я лікарські засоби нового покоління на основі ліпосом – ліпін, ліолів, ліпофлавіон; протизапальний засіб з інтерферогенними та імуномодуючими властивостями – амізон; гепатопротектор антраль; антианемічний препарат есмін; протипухлинні засоби – хлофіден, бротеофін, мебіфон; вітамінно-мікроелементний препарат вітам.

Прикладні розробки Інституту охоплюють повний цикл досліджень – від синтезу й первинної фармакологічної та токсикологічної оцінки фізіологічно активних речовин до створення на їхній основі лікарських засобів із подальшим впровадженням у виробництво.

За участю провідних фахівців Інституту розроблено нормативну базу процедури доклінічного вивчення, експертизи та реєстрації лікарських засобів. Інститут став ініціатором впровадження стандартів Належної лабораторної практики (GLP) у процес доклінічних досліджень і вперше в Україні пройшов міжнародну сертифікацію на відповідність правилам GLP. В Інституті функціонує експериментально-біологічна клініка, що обладнана відповідно до правил GLP.

Поруч із фундаментальними та прикладними дослідженнями в галузі фармакології та лікарської токсикології Інститут здійснює значну науково-організаційну, науково-методичну та експертну діяльність. Наукових фахівців Інституту залучено до опрацювання законопроектів та проектів нормативних документів у галузі лікарської політики за дорученнями органів виконавчої влади та державного управління. Провідні спеціалісти за дорученням НАМН України надають експертно-аналітичну інформацію на запити Верховної Ради, Ради національної безпеки та оборони, МОЗ України.

Підрозділи Інституту плідно співпрацюють із фармацевтичними підприємствами України й аптечними закладами. Державна лабораторія з контролю якості лікарських засобів на замовлення фармацевтичних підприємств і закладів охорони здоров'я виконує роботи з контролю якості лікарських препаратів. Розроблено методи ідентифікації рослинної лікарської сировини, що включено до Державної фармакопеї України.

Неклінічні аспекти розробки та удосконалення лікарських засобів є предметом науково-дослідних робіт за договорами з виробниками ліків і медичними закладами. Отримані результати використані в нормативних документах для реєстрації, організації виробництва, стандартизації та застосування препаратів. Дослідження Інституту сприяють виробництву та виготовленню лікарських засобів на вітчизняних підприємствах фармацевтичної галузі в різних регіонах України, у госпітальних і комунальних аптеках м. Києва.

Фахівці Інституту активно залучені до спільної роботи з низкою установ НАМН України та МОЗ України, ведуть постійну співпрацю з ДП «Державний експертний центр МОЗ України» у питаннях експертизи матеріалів для реєстрації лікарських засобів, розроблення й осучаснення нормативних і методичних документів, зокрема затверджених наказами МОЗ України.

Учені Інституту виконують наукову роботу й на громадських засадах, працюючи в різних вітчизняних і зарубіжних товариствах та асоціаціях. Перш за все, це створена в 2001 році за ініціативою Інституту Всеукраїнська громадська організація «Асоціація фармакологів України», яка об'єднує вчених-фармакологів України. Інститут спільно з Асоціацією раз на 5 років проводить Національні з'їзди фармакологів України, що сприяє обміну науковою інформацією та результатами наукових досліджень. Науковці Інституту є дійсними членами Українського токсикологічного товариства, Українського біохімічного товариства, Міжнародної асоціації клінічної мікробіології та антимікробної хіміотерапії, Міжнародного ліпосомального товариства, Британського фізіологічного товариства.

Інститут є засновником фахового журналу «Фармакологія та лікарська токсикологія».

Директорами Інституту впродовж його історії були відомі вчені М. Б. Ратневський, П. М. Каплан, З. Б. Воробієвський, М. І. Луганський, І. І. Мішнаєвський, П. В. Родіонов, Ф. П. Трінус, І. С. Чекман, О. В. Стефанов, Т. А. Бухтіарова. Велику роль у становленні Інституту відіграла плеяда визначних учених – академіки О. І. Черкес, О. О. Богомолець, М. Д. Стражеско, В. П. Коміссаренко, Л. І. Медведь, професори П. В. Родіонов, Й. М. Пейсахович, К. А. Корнев, В. П. Дверницький та інші.

Із 2023 року директором Інституту є доктор біологічних наук О. Є. Ядловський.

Інститут має великий науковий потенціал – дослідження виконують 14 докторів наук, 17 кандидатів наук. Серед докторів наук – член-кореспондент НАМН України, 4 професори, лауреат Державної премії України (двічі), заслужений діяч науки і техніки України, заслужений винахідник України. В Інституті активно працює Рада молодих учених.

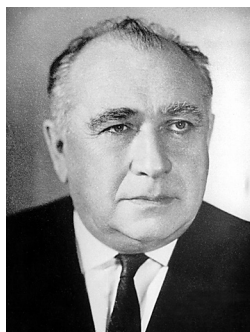
Науковці Інституту публікують результати досліджень у періодичних фахових виданнях, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science, видають монографії, збірники, підручники, посібники тощо. Співробітники Інституту є членами редакційних рад багатьох фахових видань України та інших країн. Інститут бере участь у вітчизняних і міжнародних спеціалізованих виставках, його експозиції неодноразово нагороджені дипломами та іншими відзнаками.

Для талановитої молоді в Інституті відкрито аспірантуру, що дає змогу здійснювати підготовку кадрів вищої кваліфікації. На базі Інституту працювала Експертна проблемна комісія «Фармакологія» та була створена спеціалізована Вчена рада для проведення захисту докторських і кандидатських дисертацій.

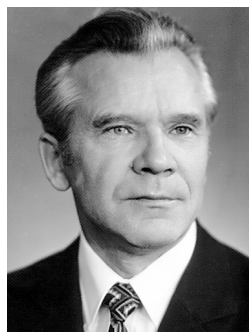
Сьогодні особливістю діяльності Інсти-

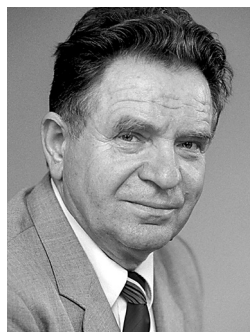
*П. В. Родіонов,
професор –
директор Інституту
в 1945–1951 роках*

*М. І. Луганський,
професор –
директор Інституту
в 1951–1968 роках*

*Ф. П. Трінус,
член-кореспондент
НАН і НАМН України –
директор Інституту
в 1968–1987 роках*

*І. С. Чекман,
член-кореспондент
НАН і НАМН України –
директор Інституту
в 1987–1992 роках*

*О. В. Стефанов,
академік НАМН України –
директор Інституту
в 1992–2007 роках*

*Т. А. Бухтіарова,
член-кореспондент НАМН України –
директор Інституту
в 2007–2023 роках*

*О. С. Ядловський,
доктор біологічних наук –
директор Інституту
з 2023 року*

туту є наголос на виконанні актуальних досліджень, що орієнтовані на пріоритетні потреби країни у воєнний час і на післявоєнне відновлення. Плідна співпраця науковців різного фаху – лікарів, біологів, хіміків і фармацевтів – сприяє вирішенню актуальних проблем фармакологічної науки та створенню підґрунтя сучасної раціональної фармакотерапії, дає змогу здійснювати наукові розробки, які відповідають світовому

рівню. Враховуючи непересічну історію, плідне сьогодення, фаховий рівень, тісні зв'язки з науковими установами медичної та фармакологічної галузі, міжнародні контакти, подальший розвиток Інституту фармакології та токсикології НАМН України сприятиме прогресу фармакологічної науки та поліпшенню забезпечення ліками населення України.

Засідання в кабінеті директора Інституту, 2024 рік